ՏԱՍՆԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ
Առանձին համարները 5 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից):

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Ներքին լուրեր:—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Թիւրքիա: Նամակ Թիւրքիայից: Արտաքին լուրեր: — ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ: — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ: — ԲՈՐՍԱ: — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Խաչագողի յիշատակարանը:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

ՆՈՒԽՈՒԻՑ մեզ հաղորդում են հետևեալը: «Այս օրերս մեծ կռիւ պատահեց Նուխու բազարում: Կռուողներից ոմանք վիրաւորվեցան»:

—

Նոյն տեղից մեզ գրում են: «Լսում ենք հաստատ աղբիւրից որ սուրբ Սինօդը շուտով քննիչ պէտք է ուղարկէ Նուխու հոգևոր կառավարութեան գործերը քննելու համար: Յոյս ունենք, որ այստեղ շատ աւելի զեղծումներ կը բացվեն, քան մի որ և է ուրիշ տեղ: Ամբողջ Նուխու գաւառի 40,000 հայ ժողովուրդը անհամբեր սրտով սպասում է քննիչին, որ դուցէ կարողանայ ազատել խեղճ ժողովուրդ այլ և այլ հարստահարութիւններից»:

—

Մեզ ուղարկել են տպելու համար հետևեալ նկատողութիւնը ՄՕՍԿՎԱՅԻՑ: «Տեղիս հայ ուսանողութիւնը խնդրում է ձեզ տպել ձեր լրագրում և սեղակեան միւս խմբագիրներին արտատպել ի գիտութիւն հասարակութեան հետևեալ նկատողութիւնը: Դեկտեմբեր ամսի 23-ին, անցեալ 1882 թւին, Մօսկվայում յօղուտ չքաւոր հայ ուսանողաց տրվեցաւ մի ներկայացում հայերէն լեզուով, որի պատւատոմսերը առանձին նամակներով ուղարկվեցան Թիֆլիս, Երևան, Ալէքսանդրապօլ և Բագու մի քանի պատւաւոր անձանց անունով: Նամակներում յիշեալ մեծապատիւ պարոնները հրաւիրվում են ուղարկել իրանց կամաւոր նպաստը հայ ուսանողներին, Մօսկվա, հետևեալ հասցէով. Պետրօվսկայա Ակադէմիա, ուսանող Բարսեղ Թայիրեանցին:»

—

«Փսակ» լրագրի անցեալ տարվայ վերջին համարում կարդում ենք հետևեալը: «Ցաւելով պիտի ասենք, որ բժիշկ Տէր-Գրիգորեանց Սինօդին իր հրաժարականն է տուել ճեմարանից արձակվելու համար: Մենք կամք չենք առնի այս պարոնի ազնիւ և մարդասէր բնաւորութիւնը ճառելու վրա, քանի որ դա յայտնի է Վաղարշապատցիներին, Երևանցիներին և մանաւանդ նոյն իսկ ճեմարանի աշակերտներին: Իբրև ապացոյց մեր խօսքի առաջ ենք բերում հետևեալը: Դեկտեմբերի 20-ին ճեմարանի բոլոր դասարանների աշակերտները իրանց ստորագրութեամբ, իսկ լսարանցիք անձամբ դիմել են բժիշկ Տէր-Գրիգորեանցին շնորհաւորելու նրա բժիշկ լինելու տասնամեակը և ամենքն էլ խնդրել էին չը թողնել ճեմարանը և չը հեռանալ իրանցից»:

—

ԲԱԹՈՒՄԻՑ մեզ գրում են որ «Ռուսաց շոգենաւային ընկերութիւնը» մօտ 1000 հակ բամբակ, որոնք պիտի Մօսկվա ուղարկվէին, 40 օր չարունակ ցեխի մէջ թափված է պահում: Բամբակների մի կողմը քարէածուխ է ածված, իսկ միւս կողմը խոտի դէզեր են: Ասում են թէ երկու այդքան բամբակ փօթի էլ դարսած է: «Ահա, աւելացնում է թղթակիցը, ինչպէս ընկերութիւնը յանձն է առնում պարտաւորութիւնները և չէ կատարում բարեխղճաբար, ահա ինչ է նշանակում ապրանք հեռագրով պատուիրել:» Նոյն տեղից մեզ գրում են որ Բաթումի նաւահանգստի վրա բաթումցիք նայում են ինչպէս մի հսող մեծ գետի վրա, ամեն տեսակ աղբ ու հող լցնելով մէջը: «Եթէ այդպէս շարունակվի, աւելացնում է մեր թղթակիցը, մի 20 տարուց յետոյ Բաթումը այլ ևս նաւահանգիստ չի ունենայ:» Դարձնում ենք այս բանի վրա Բաթումի ծովային ոստիկանութեան ուշադրութիւնը:

—

«Մշակի» ներկայ համարի արտաքին տեսութեան մէջ արտատպում ենք «Արձագանքից» մի յօդուած Էրզրումի շարժման վրա:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԹԻՒՐՔԻԱ.

—

Եւրոպական պետութիւնների ուշադրութիւնը դարձրած է այժմ այն անցքերի վրա, որոնք կատարվում են տաճկական Հայաստանում: Թիւրքիայի մայրաքաղաքի թերթերի մէջ առաջնակարգ տեղը պատկանում է կարնոյ խնդրին: կառավարութիւնը ձերբակալութիւն ձերբակալութիւնների վրա է անում, մանրամասն քննութիւն է նշանակել *յանցաւորներին* գտնելու և իրան վայել խստութեամբ պատժելու համար, իսկ պաշտօնապէս լռութիւն է պահպանում, երկիւղ կրելով եւրոպական միջամտութիւնից:

Միւս կողմից եւրոպական թերթերը, որոնց յայտնի են տաճկական կառավարութեան այսպիսի դէպքերում ընդունուած ձևերը, չեն վրիպվում Կ. Պօլսոյ կիսապաշտօնական թերթերի հաստատութիւններից և նայելով այն տեսակէտին, որ ունին Թիւրքիայի գործքերի նկատմամբ, աւելի կամ պակաս նշանակութիւն են տալիս կարնոյ շարժման:

Մինչդեռ „Ճէրիտէի Հաւատիսը“ կասկածում է թէ արդեօք կարնոյ խնդրի մասին „Ստամբուլ“ լրագրի հրատարակուած լուրերը ճիշդ են, Լօնդօնից դեկտ. 27-ով (յունվ. 8.) հեռագրում են եւրոպական թերթերին թէ „այն շարժումը, որ սկսուել է տաճկական Հայաստանում, շատ ծանրակշիռ նշանակութիւն ունի և արդէն տարածուել է կարնոյ, Վանի, Բիթլիսի և Տիգրանակերտի վիլայէթների վրա“:

Արդեօք ինչ աստիճանի ճիշդ է, որ „խեղճուկ Տ. Հայաստանը“ կեանքի, պատուի և սեպհականութեան ապահովութիւն, մարդավայել իրաւունքներ ձեռք բերելու համար դիմել է այն միջոցին, որ Եւրոպայի աչքում միակ նպատակայարմարը, համակրելին է: Արդեօք ի՞նչ է այս կարնոյ դաւադրութիւնը, ո՞րքան մեծ է սրա շրջանը, արդեօք դրա պատճառները և գործ դրած միջոցները այն տեսակին են պատկանում, որ Եւրոպան իր միջամտութեան արժանի համարէ տաճկահայերին:

Ահա դաւադրութեան էութիւնը, որքան այդ պարզուել է մինչև այժմ:

Կարնոյ Հայոց մէջ գտնված է մի գաղտնի ընկերութիւն. Eastearn Express-ի ասելով այդ նպատակը հայրենասիրական, ազգային կամ յեղափոխական է: Նրանք պարտաւորվում են հլու հնազանդութիւն ղեկավարներին. գործը առաջ տանելու համար սահմանուած են տասնապետներ,

ԽԱԶԱԳՈՂԻ

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

—

Ջը նայելով, որ այդ բոլորը ինձ մեծ ուրախութիւն էր պատճառում, կրկին տեսնում էի մօրս, քոյրերիս, կրկին գտնվում էի այն շրջանի մէջ, որ երեխայութիւնից ինձ սիրելի էր,—բայց մի և նոյն ժամանակ մի դառն, անախորժ զգացմունք տանջում էր ինձ, երբ մտաբերում էի, որ ես մի թըշուառ յանցաւոր եմ, ինձ որոնում են, ինձ կամենում են կալանաւորել...: Մօրս և բոլոր բարեկամներիս ջանքն այն էր, որ ես չը բռնվեմ, որ ինձ բանտը չը նետեն: Բայց միթէ դրանով կը հանգստանար իմ խիղճը, միթէ ես կարող էի մոռանալ այն, ինչ որ գործել էի... այն, որի պատճառով պատժվում էին անմեղ մարդիկ...

Մայրս սկսեց շնորհակալութիւն յայտնել Սառայի հօր մասին, թէ նա ամեն կերպով պահում էր և պաշտպանում էր մեր ընտանիքը, եթէ նա չը լինէր, սարվաղները և ֆէրրաշները աւելի նեղութիւններ կը տային: Եւ աւելացրեց, որ իմ հօրեղբայրը իրան այնպէս հեռու էր պահում, որ ամենևին չէր ուզում լսել, թէ իր եղբօր ընտանիքը չարչարվում է բարբարոսների ձեռքում և այլն:

—Իսկ քաւոր Պետրօսը, հարցրի ես:

—Աստուած նրան բարի տայ, պատասխանեց մայրս մի առանձին զգացմունքով:—Այդ պատուական մարդը հանգստութիւն չունէր, օրը մի քանի անգամ գալիս էր մեզ մօտ, սիրտ էր տալիս, մխիթարում էր, ասելով, մի վախեցէք, Աստուած ողորմած է, այդ բոլորը կանցնի: Նա ասում էր, որ շատ անգամ Աստուած իր ստեղծածներին փորձելու համար փորձանքի մէջ է ձգում. օրինակ էր բերում Յոբ երանելի կրած տանջանքները և ուրիշ շատ բաներ սուրբ գրքերից:

«Գարշելի»... ասեցի մտքումս, և զսպելով իմ վրդովմունքը, հարցրի.

—Հիմա նա որտեղ է:

—Քանի շաբաթ է, որ չէ երևում, պատասխանեց մայրս:—Միանգամ եկաւ ինձ մօտ, ասաց, Նազանի, ես գնում եմ Մուրադին որոնելու. Ջահիլ տղայ է, անփորձ է, չը լինի թէ բռնվի. մենք նրան պէտք է թագցնենք, մինչև Աստուծոյ բարկութիւնը անցնի: Խեղճ մարդ, արտասուքը հեղեղի նման թափվում էր նրա աչքերից, կարծես, իր հարազատ որդու համար էր լաց լինում:

Այդ մի և նոյն խօսքերը ասաց ինձ քաւորկինը: Բայց ես շատ լաւ էի հասկանում, թէ քաւոր Պետրօսը ինձ ինչ մտքով էր որոնում...

Սառայի հայրը գնաց եկեղեցի ոչ այնքան աղօթելու համար, որքան լսելու, թէ մարդիկ դրսում ինչ են խօսում: Մեր գիւղացիները սովորութիւն ունէին, ժամից դուրս գալուց յետոյ, հաւաքվել եկեղեցու բակում և զանազան բաների վրա խօսել: Նա պատուիրեց ինձ, որ իրանց տանը մնամ, մինչև իր վերադարձը:

Մօր սէրը, քոյրերիս հրճուանքը, Սառայի ներկայութիւնը առժամանակ մեղմացրին իմ մէջ այն կատաղութիւնը, որ տիրել էր իմ սրտին այդ տունը մտնելուց առաջ: Թանգագին բարեկամներիս ջերմ զգուանքը, նրանց անկեղծ փաղաքշանքը, կարծես թէ, թմրեցրին իմ զգացմունքները մի տեսակ անբացատրելի արբեցութեան մէջ, մոռանալ տալով այն բոլոր նախամտածութիւնները, որ ես վճռել էի սիրելի վարպետիս ազատութեան համար:

Սառան ուրախ էր, ինչպէս մի գարնանային ծիծեռնակ. նա անդադար ճախրում էր իմ շուրջը, աշխատելով կատարել մինչև անգամ իմ ամենափոքր հաճոյքները: Քոյրերս չէին հեռանում իմ մօտից, անթիւ հարցեր էին առաջարկում, ուզում էին խօսել, անընդհատ կերպով խօսել ինձ հետ: Մայրս նստած էր իմ մօտ, և իմ աջը բռնած իր ձեռքի մէջ, զմայլած նայում էր իմ երեսին և երբեմն խուլ հառաչանքներ էր արձակում: Խեղճ կնիկ, որքան ցաւեր, որքան տրտմութիւններ թագնված էին նրա բեկեալ սրտի մէջ...: Սիրելի ամուսնի կորստից յետոյ, նա միայն իմ մէջ էր գտնում իր մխիթարութիւնը... ես էի նրա տան սիւնը... ես պիտի վառ պահէի հայրենական օջախի կրակը... Նրա բոլոր յոյսերը իմ վրա էին դըրված...: Իսկ այժմ:—Այժմ ամեն յոյս պիտի խորտակվէր, այժմ մայրական բոլոր բաղձալի փափագները պիտի ոչնչանային...: Նրա որդին մի սարսափելի յանցաւոր էր, որին վաղ թէ անագան դուցէ կախաղան կը բարձրացնէին...

Երևի, այդ դառն մտածմունքներն էին պաշարել մօրս, որ նա այնքան տխուր էր: Բայց նա ինձանից թագցնում էր իր վշտերը, որ ինձ աւելի ցաւեր չը պատճառէ:

Սառայի հայրը վերադարձաւ եկեղեցուց բաւական ուշ. նա պատմեց մեզ շատ նորութիւններ և ի միջի այլոց յայտնեց, որ քաւոր Պետրոսին տեսնողներ են եղել Հին-քաղաքում, նա ասել է, որ երեկոյեան կը վերադառնայ իր տունը: Այդ լուրը ինձ սաստիկ ուրախութիւն պատճառեց: «Վերջապէս նա իմ ճանկը կընկնի և ես գիտեմ ինչ կանեմ»... մտածում էի ես, և մեծ անհամբերութեամբ սպասում էի երեկոյին:

Բայց երեկոյեան մի քանի անգամ մարդ ուղարկեցինք նրա տունը, պատասխան ստացանք, թէ դեռ չէ եկել: Ես դարձեալ սկսեցի անհանգիստ լինել, դարձեալ դառն մտածութիւններ պաշարեցին ինձ. յուսահատութիւնը խեղդում էր ինձ, չը գիտէի թէ ինչ պէտք է անել:

Արևը մտաւ. մութը պատեց աշխարհը: Դա տարվաղի վերջին գիշերն էր: Եթէ այս գիշեր փրկութիւն չը լինէր վարպետիս համար, առաւօտեան ամեն յոյս պէտք էր կորած համարել:—Առաւօտեան նրան պիտի դուրս հանէին դատապարտեալների հրապարակի վրա...: Այդ միտքը սարսափեցնում էր ինձ:

Գիշերը ես անցկացրի կատարեալ տենդային դրութեան մէջ: Ոչ քնել կարողացայ և ոչ արթուն էի: Ինձ տիրել էր մի տեսակ կատաղութիւն, որ պահում է մարդուն ալեկոծութեան մէջ, բայց մի և նոյն ժամանակ թոյլ չէ տալիս տեղից շարժվել, ինչպէս ծովը ծփում է իր շրջանակի մէջ: Ես նոյն րոպէում պէտք է թռչէի, վազէի, գնայի այնտեղ, ուր անմեղ մարդը պիտի դատապարտվէր: Բայց, կարծես, մի աներևոյթ ձեռք կաշկանդել էր ինձ. իմ կամքի, բնաւորութեան զօրութիւնը թուլացել էր...

Ես հիւանդ էի: Գլուխս սաստիկ ցաւում էր, ամբողջ մարմինս վառվում էր կրակի մէջ: Մայրս, քոյրերս, Սառան չը հեռացան իմ անկողնից: Նրանց խօսքերը ես լսում էի, հասկանում էի, բայց իմ պատասխանները լինում էին այն աստիճան անկապ, անտեղի և խառնաշփոթ, որ մայրս մեծ զարհուրանքով մտածում էր, թէ սիրելի որդին խելագարված է...

Առաջին անգամն էր պատահում ինձ արթնութեան մէջ երազներ տեսնել: Երբ աչքերս խըփում էի, ինձ երևում էր, թէ գտնվում եմ Հին-քաղաքում: Առաւօտ է: Փողոցներում տիրում է յուզմունք և խառնակութիւն: Մարդիկ շտապով վազում են դէպի դատապարտեալների հրապարակը: Ես էլ այդ խռովեալ բազմութեան հետ վազում եմ դէպի այն կողմը: Հրապարակի վրա ասեղ գըցելու տեղ չը կայ. ամբողջ տարածութիւնը պատած է հետաքրքիր հանդիսատեսներով: Հրապարակի շուրջը գտնված ծառերի ճիւղերն անգամ ծանրաբեռնված են մարդիկներով: Նրանք երևում էին ինձ այնքան մանր, փոքրիկ ծտերի նման: «Ի՞նչ կայ, ինչ բանի է սպասում այդ խուռն բազմութիւնը», հարցնում էի ես:—«Մի յանցաւորի ձեռքը պիտի կտրեն», լինում էր պատասխանը:

հարիւրապետների և հազարապետների պաշտօններ: Թէև փոքր քանակութեամբ, բայց ոչ միայն Կարին այլ և Կարնոյ դաշտի գիւղացոց տներում գտնված են զէնքեր: Կ. Պօլսոյ անգլիական դեսպանատան տեղեկութիւնների համեմատ „կը թուի որ մի նշան տալու պէս այս մարդիկը դաշտ և լեռներ պէտք է ելնէին, փոքրիկ խումբերի բաժանված, մի տեսակ ասպատակային պատերազմ սկսելու Հերցոգովինայի ապստամբութեան նման: „Հասկանալի է որ քէշեալ դասակարգութիւնը մեծապէս դիւրացրել է ձերբակալութեան գործը, որովհետև ոստիկանութիւնը ամէն մի տասնապետի միջոցով կարողացել է իմանալ իր 10 մարդու անունները, իսկ ամէն մի հարիւրապետից իր տասնապետներու անունները: Ձերբակալուածները ժողովրդի ստորին դասին են պատկանում. „հազարապետներ" կամ այս գաղտնի ընկերութեան ուրիշ գլուխներ չեն բռնված: Ձերբակալածների թուի մասին տեղեկութիւնները հակասում են միմեանց, ոմանց ասելով այդ թիւը 70-ից աւելի չէ իսկ միւսները հաստատում են որ 350-ից աւելի է: Թէև բոլոր հայաբնակ քաղաքներ հեռագիրներ են ուղարկված կասկածաւորներին ձերբակալելու, բայց դաւադրութեան շրջանը բաւ երևոյթի սահմանափակված է Կարնոյ դաշտով: Գերապատիւ Հայր Օրմանեանը լրտեսներով է շրջապատված, վարագայ վանքը հսկողութեան ներքոյ է գըտնվում: Թէ Կարնոյ բանտի մէջ և թէ „Ագիգիէ" կոչուած ամրոցում արգելուածներին թիւրքերը ծեծում և անարգում են:

Արդ, միթէ Թիւրքիան կարծում է, որ իւր, միջին դարերին վայել, խուզարկութիւններով և հացրած տանջանքներով կարող է իւր նպատակին հասնել: Միթէ Եւրոպան չի ձեռնարկիլ վերջապէս իւր խոստման համաձայն Տաճկական Հայաստանում այնպիսի կարգեր հաստատելու, որոնք ապահովեն Հայի պատիւը և կեանքը. միթէ Եւրոպան կը շարունակէ թոյլ տալու որ աշխարհիս տաջին քրիստոնեայ ազգի երեք միլիօն որդիքը Թիւրքիայում այն միակ քրիստոնեաները լինեն, որոնք զրկուած են բոլոր մարդկային իրաւունքներից:

(Արձագանք)

ՆԱՄԱԿ ԹԻՐՔԻԱՅԻՑ

Վան, 7/19 դեկտեմբ. 82

Գործունեայ թղթակից մը չեմ ես: Ահա՛ լի կաբեր պատահարներով ամբողջ ամառ մը և աշուն մը, զորս բոլորեցինք և ես հազիւ մի երկու թղթակցութիւն գրեցի ձեզ: «Կորուստը մեծ չէ անշուշտ» ինչպէս սովոր է ասել «Մասիսի» Մոսկուայի թղթակիցն, երբ իւր նամակները կուչանան: Ի հարկէ դուք ալ չէք սպասեր որ ամէն թղթակից Մ. Վ. մը լինի, որ պ. Սօսինի հաշւով չարաթ չորս, հինգ նամակ կը գրէ Թիֆլիսի լրագրաց, և ոչ ալ Սօսին մը, որ նիւթ չունեցած ժամանակը «Մասիսի» թղթակցութիւնները ընդօրինակելով և ուրիշ թղթակցաց գրած նամակները համրելով «Մեղուի» բանասիրականները (*) կը լեցնէ: Բայց մեզ գոնէ գրելու նիւթ չը պակսիր. ահա Շէյխ-Իբադուլլահը՝ որ եկաւ և գնաց տաւտ նիւթ մատակարարելով «Մասիսի» թղթակցի «կարևոր» նամակաց՝ ինչպէս կանուանէ զայնս «Մասիս». ահա քիւրդ հրոսակախմբերը՝ որք կարծես երբէք չեն ուզեր հանգիստ թողուլ հայ գիւղացիները և վանքն զրաղ ո և է թղթակից մը: Բաւական է որ նա լինձ պէս դանդաղ չը լինի: «Ահա Շէյխ-Իբադուլլահը՝ որ եկաւ և գնաց» մի դէպք՝ որ թերևս նորութիւն չէ ձեզ համար. երբ կը գրեմ զայս տողեր թերևս «Մշակի» ընթերցողները գիտեն արդէն որ Շէյխ-Իբադուլլահ Մուսուլի մէջ է: «Իբադուլլահ Մուսուլի մէջը» և ինչպէս: Անշուշտ հետաքրքրական է ձեզ նորա մանրամասնութիւնները լսել Շաւարշէն՝ որ ժամանակին այնչափ ծանր հանգամանաց ներքև նկարագրեց Շէյխի գալուստը, երբ այստեղ տակաւին նորա փախուստն իմացուած չէր և երբ տիրող կարծիքն այն էր աստ թէ Շէյխը կը խրկուի թիւրք կառավարութեան հրամանաւ, պարագայ մը՝ որ անշուշտ անծանօթ պիտի մնայ ընդ երկար:

Դուք գիտէք արդէն որ Շէյխ-Իբադուլլահի փախուստն իմացուելէն վերջը Դուռը չերքէզ Մուսա-փաշայի հրամանատարութեան ներքև 15 վաշտ զօրք խրկեց ի Հէքարի ո և է պատահականութեանց առջև անպատրաստ չը գտնուելու համար. և մի և նոյն ժամանակ բացատրութիւն պահանջելով Շէյխէն նորա փախստեան համար, հրաւիրեց զայն թողլու Հէքարի և երթալ բնակելու խալամաց սուրբ քաղաքն՝ ի Մեդինէ: Այս նպատակաւ Շէյխ-Իբադուլլահի մօտ խրկուեցան Դրան քարտուղարներէն Քեամիլ-էֆէնդի և տեղւոյս բնակիչներէն Դելավէր-զատէ Հասան-էֆէնդի: Սակայն Շէյխը 4—5000 անձերէ բաղկացեալ քրդական բանակ մը համախմբելով իւր չուրջը ի Շեմզերան և իւր որդին Աբդիւլ Գադէր 1000-ի մօտ քիւրդերով ամբացնելով Օրամար անուն գիւղի մը մէջը՝ մինչև վերջը մերժեց Դրան առաջարկութիւնը հակառակ Քեամիլ-էֆէնդիի մեծամեծ խոստմանց և Մուսա-փաշայի սպառնալեաց՝ որք անկարող եղան խախտելու Շէյխ-Իբադուլլահի որոշումը:

Յուսկ ուրեմն՝ երբ Շէյխը այլ ևս համոզուեցաւ որ Մուսա-փաշան կը պատրաստուի բռնի միջոցներու ձեռնարկել, հեռագիր մը քաշելով Դրան նախարարաց ժողովին, առաջարկեց թողուլ իւր գաւառը և բնակիլ ոչ ի Մեդինէ՝ ինչպէս կառաջարկուէր իրեն, այլ մօտաւոր գաւառ մը՝ ի Մուսուլ: Աւելորդ է ասել որ թիւրք նախարարները, որք այնչափ կը զգուշանան ռուսական սահմանագլխոյ վրա մի նոր խնդիր ունենալէ, անմիջապէս ընդունեցին Շէյխի առաջարկութիւնը: Հէքարիի Օսմ. իշխանութիւնք 25,000 դրուշ և 150 գրաստ խրկեցին Իբադուլլահին նորա ճանապարհի ծախուց և փոխադրութեան համար: Սակայն Շէյխը մերթ հարսանիք, մերթ հիւանդութիւն, մերթ ճանապարհի պատրաստութեանց զբաղեալ կեղծելով ամիս մ'ալ յետաձգեց իւր ճանապարհորդութիւն. և յետին ժամուն՝ երբ Հէքարիի Օսմ. իշխանութիւնք ոչ ևս կրնային երևակայել թէ Շէյխը կրնայ նորէն խաբել զիրենք և հետևաբար կը փութային պաշտօնապէս Կ. Պօլիս ծանուցանել Շէյխի Ցէքարիէն դէպի Մուսուլ ճամբայ ելլելը, նա (Շէյխն) իւր Հէքարիի տունէն 5—6 ժամ հեռու տեղ մը գնաց հաստատուեցաւ Հէքարիի իշխանութեանց պատասխանելով թէ «դուք կը պահանջէք որ ես իմ տունէն հեռանալով բնակիմ յայլուր, ահա կատարեցի ձեր ցանկութիւնը այս տեղը փոխադրելով իմ բնակութիւնը»: Յայտնի է որ թիւրք կառավարութիւնը այսչափ ալ պիջում չէր կրնար ընել, ուստի Մուսա-փաշան քանիցս նորէն հրաւիրեց Շէյխը կատարելու իր խոստումը. և երբ նա նորէն յամառեցաւ, Կ. Պօլսէն հրաման տրուեցաւ զօրք խրկելու Շէյխի վրայ և ձերբակալելու զայն: Հետևաբար Մուսա-փաշան յարձակեցաւ նախ Օրամար՝ Աբդ-իւլ Գատէրի վրայ և ապա Մուսուլէն խրկուած չորս վաշտ զօրաց օժանդակութեամբ Շէյխի վրայ, որոյ կողմէն քանի մը հարիւր քիւրդեր թէև յարձակումը կը վանէին, սակայն Մուսա-փաշան դժուարութիւն չունեցաւ փոքր կռուէ մը վերջը հալածելու իւր դէմ եղող քրդական բանակը և Շէյխի բանակավայրը պաշարելով ստիպելու զայն իւր բանակով յանձնատուութիւն: Եւ այս կատարեցաւ առանց դժուարութեան: Քանի մը ժամէն վերջը Շէյխն իր բանակով անձնատուր եղաւ Օսմ. զօրաց, որք աւարի տուին Շէյխի բանակավայրը:

Վերջապէս Շէյխ-Իբադուլլահ չորս վաշտ զօրաց և Քեամիլ էֆէնդիի ուղեկցութեամբ Նոյեմբերի 10-ին հանդերձ իւր ընտանեօք Հէքարիէն ճամբայ ելաւ դէպի Մուսուլ՝ ուր հասած լինելը հեռագրաւ տեղւոյս կառավարութեան ծանուցուեցաւ: Կըսուի թէ 800 գրաստ հազիւ կարողացած են փոխադրել Շէյխի կահկարասիքը, թիւ մը՝ որ անհաւատալի չէ եթէ ի նկատի ունենանք այն հազարաւոր գիւղերը՝ զորս նա աւերեց և քանդեց վերջին ռուս-թիւրք պատերազմի և իւր ի Պարսկաստան արշաւանաց ժամանակը:

Ահա այսպէս առժամանակեայ լուծում մը ստացաւ Շէյխ-Իբադուլլահի խնդիրն՝ որ մի պահ սպառնացաւ մեծագոյն աղէտից մատնել մեր գաւառները: Առժամանակեայ ըսի, զի այս տեղ մարդ մը չէք կրնար գտնել որ հաւատայ թէ Շէյխն ընդերկար պիտի մնայ ի Մուսուլ: Անցեալ տարի այս օրերն էր որ ի Մերդին աքսոր խրկուեցաւ Ալի-խան՝ Շիգագներու գլուխն, սակայն տակաւին իւր տեղը չը հասած յանկարծ երևեցաւ Հէքարիի մէջը. միթէ դժուար է որ Իբադուլլահն ալ հետևի նրա օրինակին. թէև մեք կը մաղթենք որ մեր դըժբախտ գաւառին մէջը ուրիշ անգամ չունենանք խռովութեան տարրներ՝ ինչպէս Շէյխ-Իբադուլլահն էր, զի նոքա միշտ դժբաղդ աղէտներու մատնած են մեր խեղճ ազգակիցները առանց երբէք օգտակար լինելու նոցա:

Հէքարիի 15 վաշտ զօրագունդեր Նոյեմբերի 24-էն սկսեալ կը վերադառնան տեղս և աստի իրենց նախկին տեղերը բացի—կարծեմ—երեք վաշտերէ, որք պիտի մնան Հէքարի հսկելու Շէյխ-Իբադուլլահի հայրենակցաց վրայ: Կրնաք դիւրաւ երևակայել այն ահագին անհանգստութիւնները, զորս այս բազմաթիւ վաշտեր պատճառեցին մեր ազգակցաց՝ որք ի Հէքարի, երբ ասեմ թէ ամբողջ Հէքարիի նահանգին մէջը մի զօրանոց միայն կայ՝ ի Կէվէռ. ուրեմն այս բազմաթիւ զօրագունդեր իւր չորս ամիս մեծաւ մասամբ զետեղուեցան մեր ազգակցաց տուներու մէջը թէ ի Բաշգալէ և

Սարսափելով այդ խօսքից, աչքերս բաց էի անում, այլ ես ոչինչ չէի տեսնում, ոչինչ չէր երևում: Տեսնում էի միայն մօրս տխրամած դէմքը, որը նստած էր իմ անկողնի մօտ, տեսնում էի Սառայի արտասուալի աչքերը, տեսնում էի խղճալին ճրագը, որը աղօտ լուսով վառվում էր իմ քնարանում: Քոյրերս պառկած էին. ամբողջ տունը ննջում էր. երկու հոգի միայն արթուն էին մնացել,—մայրս և սիրող աղջիկը...

Այդ իրականութիւն էր, իսկ մնացածը երազ:

Աչքերս կրկին փակեցի, մտածելով, թէ արդէն անցաւ սոսկալի տեսիլքը: Դարձեալ մի և նոյն երազի շարունակութիւնը.—նոյն հրապարակը, նոյն բազմութիւնը, նոյն մարդիկը կախված ծառերի ճիւղերից: Բայց տեսարանը այժմ մասամբ փոխվել էր: Հրապարակի կենտրոնում, դահիճը, ոտքից գլուխ կարմիր հագնված, ձեռքում սրում էր դանակը: Նրա մօտ կանգնած էր թշուառ դատապարտեալը, գունաթափ, մաշված և կիսամեռ: Բանտը խլել էր նրանից ամէն կենդանութիւն: Ես հազիւ կարողացայ ճանաչել նրան: Դա իմ վարպետն էր, այն բարի արհեստաւորը, որը այնքան սիրում էր ինձ, այն մարդը, որ հօր նման ուրախանում էր, երբ տեսնում էր իմ յառաջադիմութիւնը արհեստի մէջ, այն մարդը, որ խոստանում էր բախտաւորացնել ինձ, առանձին արհեստանոցի տէր շինել: Բայց ինչով վարձատրեց նրա առաքինութիւնները ապերախտ աշակերտը,—դաւաճանութեամբ: Այդ պատիժը, որ կրում էր անմեղ մարդը, իմ պատճառով էր: Ես ձգեցի նրան այդ սոսկալի փորձանքի մէջ...

Այդ մտածութիւնների յուզմունքի մէջն էի ես, երբ դահիճը մօտեցաւ դատապարտեալին: Ամբողջ բազմութիւնը դղրդաց մի խուլ, գերեզմանական շշնջիւնով: Կարծես, լոլորի բերանից լսվում էր «անմեղ» բառը: Ես համբերել չը կարողացայ: Խելագարի նման ճչալով, աղաղակելով, պատառեցի խիտ ամբոխը, և մի ակնթարթում յայտնվեցայ դահճի մօտ:—«Կտրեցէք իմ ձեռքը, գոչեցի ես ողորմ ձայնով,—այդ ձեռքն է շինել այն բանալին»...: Ամբողջ բազմութեան վրա տիրեց խորին ապշութիւն:

Այդ ձայնի հետ ես զարթնեցայ:

Օրը լուսացել էր արդէն. արևի առաջին ճառագայթները անցել էին իմ քնարանի մէջ: Մայրս դարձեալ նստած էր իմ անկողնի մօտ, իսկ փոքր ինչ հեռու կանգնած էր մի մարդ:

Մայրս սարսափեց, երբ լսեց իմ վերջին խօսքերը, բայց կանգնած մարդը հանգստացրեց նրան, ասելով.

—Խեղճ տղան երազների մէջ է խօսում:

Երբ ուղիղ նայեցի այդ մարդու երեսին, տեսայ, որ նա մեր քաւոր Պետրոսն էր: Նրա երեւոյթը ինձ բոլորովին սթափեցրեց իմ անրջային զառանցութիւններից: Ես այժմ գտնվում էի կատարեալ արթնութեան մէջ, բայց դարձեալ կրկնեցի նոյն խօսքը, որ ասել էի երազիս մէջ.

—Այո, ես եմ շինել այն բանալին...

Չը գիտեմ քաւոր Պետրոսը ինչ ասաց, ինչ ակնարկութիւն արեց դէպի իմ մայրը, միայն այնքանը տեսայ, որ նա հեռացաւ իմ քնարանից, ես և քաւոր Պետրոսը մնացինք միայնակ:

Ես զգում էի ինձ բաւական լաւ. գլխիս ցաւը անցել էր. մարմնիս ջերմութիւնը մեղմացել էր, միայն անդամներիս մէջ տիրում էր մի տեսակ յոգնածութիւն, մի տեսակ թուլութիւն: Այսու ամենայնիւ, ես վերկացայ անկողնից և հագնվեցայ: Քաւոր Պետրոսը օգնեց ինձ լուացվելու: Սառն ջուրը բաւական զովացրեց իմ գլուխը, բաւական կազդուրեց իմ բորբոքված ուղեղը:

Մարդկային բնաւորութեան մէջ երբեմն կատարվում են այնպիսի հոգեբանական փոփոխութիւններ, որ շատ դժուար է լինում բացատրել: Կան մարդիկ, որոնց վրա որքան և զայրացած լինես, որքան և նախապատրաստուած լինես նրանց յանդիմանելու, անարգելու և մինչև անգամ սպանելու, բայց հէնց որ նրանց երեսը տեսնում ես, խակոյն, կարծես թէ մի մոգական ազդեցութեամբ, քո սրտի և հոգու նախկին լարված տրամադրութիւնը թուլանում է, բարկութեան խստութիւնը մեղմանում է, և դու ընկնում ես կատարեալ սառնասրտութեան մէջ: Նոյն ազդեցութիւնը գործեց ինձ վրա և քաւոր Պետրոսը:

Ես նրա դէմ զայրացած էի. ես մահուան չափ ատում էի այդ զարշելի մարդուն, ես վճռել էի վարվել նրա հետ վրէժխնդրութեան բոլոր բարբարոսութեամբ,—բայց հէնց որ նրա պատկառելի երեսը տեսայ, իմ բոլոր սրտմտութիւնը, իմ բոլոր կրքերը փշրվեցան, խորտակվեցան այդ խորհրդաւոր մարդու կախարդիչ զօրութեան առջև...: Չը գիտեմ ինչին պէտք էր վերաբերել այդ փոփոխութիւնը, արդեօք իմ պատանեկական բնաւորութեան թուլութեանը, թէ իմ կամքի անհաստատութեանը:..

Բայց ես այնքան քաջութիւն ունեցայ, որ պահանջեցի առանձնութեան մէջ խօսել նրա հետ:

—Ես էլ դրա համար հեռացրի քո մօրը, ասաց նա մեղմութեամբ և նստեց իմ մօտ:

—Մուրադ, շարունակեց նա, առանց թոյլ տալու, որ ես խօսեմ:—Դու ցանկացար ինձ հետ առանձին խօսել. հասկացայ քո միտքը և դրա համար գովում եմ քո խելացիութիւնը: Բայց առանց քո խօսքերը լսելու, ես գիտեմ, թէ դու ինչ պիտի ասես ինձ: Դու պիտի ասես, քաւոր Պետրոս, այն բանալին, որ ես շինեցի քեզ համար, նրանով կատարվել է մի մեծ չարագործութիւն, կողոպտվել են թանգագին իրեղէններ, և ինչպէս յանցաւոր, բռնվել են և պատժվում են անմեղ մարդիկ: Դու պիտի ասես, քաւոր Պետրոս, բանալին քո ձեռքումն էր գտնվում, ուրեմն, թէ կասկածանքը և թէ պատասխանատուութիւնը քեզ վրա է ընկնում: Դու այնքան ազնիւ ես և բարեսիրտ, որ կը պահանջես ինձանից, որ ես անպատճառ պատասխանատուութիւնը ինձ վրա առնեմ և ազատեմ անմեղ մարդիկներին դատաստանի բարբարոսութիւններից: Իսկ եթէ ես չը լսեմ քեզ, դու այնքան անաչառ կը լինես, որ չես թաղցնի չարագործութիւնը, կը գնաս ուր տեղ հարկն է, կը մատնես ինձ, և կը յայտնես բանալիի ամբողջ պատմութիւնը:

—Կարծեմ, ես նախագուշակեցի բոլորը, ինչ որ դու մտքումդ դրած ունէիր, այդպէս չէ:

—Ուղիղ այդպէս է:

—Սիրում եմ քո անկեղծութիւնը և ուրախանում եմ քո ճշմարտախօսութեան վրա: Ես էլ եթէ քո տեղը լինէի, այսպէս կը վարվէի. ես էլ թոյլ չէի տալ, որ չարագործութիւնը ծածկվէր, իսկ անմեղութիւնը նրա փոխարէն պատժվէր:

Ես չը կարողացայ իմ վրդովմունքը զսպել:

—Ուրեմն ինչու թոյլ տուեցիք, որ անմեղութիւնը պատժվի: Մինչև այսօր ինչ բանի էիք սպասում, որ ծածկեցիք չարագործութիւնը: Միթէ ձեր պատճառով չէր, որ դժբախտ վարպետիս ամբողջ արհեստանոցը, կայքը, կալուածները և բոլորը, ինչ որ ունէր, աճուրդով վաճառեցին, ու նրա սիրելի ընտանիքը օրեկան հացի կարօտ թողեցին: Միթէ ձեր պատճառով չէր, որ խեղճ վարպետիս բանտի մէջ մաշեցին, իսկ հիմա, գուցէ այս րոպէիս, դատապարտեալների հրապարակի վրա, դահիճը կտրում է նրա ձեռքը: Ինչու թողեցիք, որ այդ բոլոր բարբարոսութիւնները կատարվէին, եթէ դուք խիղճ ունէիք, եթէ ձեր սրտումը Աստուծոյ երկիւղը կար, եթէ դուք յարգում էիք արդարութիւնը: Իսկ այժմ, երբ բանը բանից անցել է, նոր եկել էք, ու իմ գլխին քարոզներ էք կարդում:

(Կը շարունակվի)

թէ նորա շրջակայ գիւղերը, էլ չեմ յիշեր այն բազմազումար վնասները՝ զորս բնականաբար այդ զօրագունդք կը պատճառեն թէ այն տուներուն յորս կը զետեղուին և թէ այն գիւղերուն, յորս Թիւրքաց զօրքերը կիջևանեն իրենց տեղափոխութեան ժամանակը: Սուլթանը վարձատրելու համար Մուսա-փաշայի և մեր կուսակալ Հասան-փաշայի յաջողակութիւնը Շէյխ-Իբադուլլահի ձերբակալութեան մասին, առաջնոյն միջիդիութեան առաջին, իսկ վերջնոյն Ա. կարգի օսմանիէի պատուանշան տւեց: Մի զարմանք. մեզանում պատուանշանների հազարաւոր կուրծքեր կը զարդարեն, և անշուշտ պէտք չէ զարմանալ եթէ մի օր տեսնաք Թիւրք զօրապետ մը՝ որ միջիդիութեան առաջին բարձրացած լինի մի նապաստակ սպանած լինելուն համար. Թիւրքիոյ մէջը ամեն բան կարելի է, մինչև իսկ ամենէն անհաւատալիները:

Քանի մը ամիս առաջ մի գայմագամ կար ի Շատախ Ռէշիդ-բէկ անուն. սա այնչափ զեղծումներ գործեց, այնչափ չարիքներ հասոյց Շատախի բնակչաց՝ որք ճարահատեալ քանիցս գանգատեցան տեղւոյս նահանգային կառավարութեան մօտ և հազիւ յաջողեցան պաշտօնանկ ընել զայն՝ որոյ յաջորդեց ուրիշ մը՝ Թէֆիք-էֆէնտի անուն, պաշտօնեայ մը՝ որոյ վրայ տակաւին գանգատ մը լսուած չէ: Սակայն անցած շաբթուն հեռագիրը «կայսերական հրաման մը» հաղորդեց յանկարծ, որ պաշտօնանկ կը հրատարակէ Թէֆիք-էֆէնդի, որոյ պիտի յաջորդէ մի ուրիշ էֆէնդի՝ Հելմի և—աւելի զարմանալին լսեցէք—Ռէշիդ-բէկը՝ Շատախի նախորդ պաշտօնանկ գայմագամն՝ Գաւաշի գաւառին գայմագամ կանուանէ: Եր պաշտօնանկ եղաւ Ռէշիդ-բէկը՝ եթէ նա աղէկ պաշտօնեայ մ'էր, իսկ եթէ գէշ պաշտօնեայ մ'էր՝ որպէս կը հաստատեն Շատախցւոց գանգատագրերը, Եր պաշտօնի կոչուեցաւ ուրիշ գաւառի մը մէջը: Այնպիսի հանելուկ մ'է սա՝ որ գլաւ կը դնեմ թէ չը պիտի կըրնաք լուծել:

Շատախի մասին այս մի քանի տողերը գրելուս առթիւ՝ միտքս կեկնայ գրել ձեզ այն հարստահարութիւնները՝ որոց այս տարի ուրիշ ամեն գաւառներէ աւելի ականատես եղաւ այս դժբաղդ գաւառն:

Երկու երեք տարի առաջ Կրավցի Մէհմէդ-աղա անուն քուրդ մը աւազակախումբ մը կը հաստատէ այս գաւառին մէջը և կը սկսի կողոպտել գիւղեր և ճամբորդները: Կառավարութիւնը՝ տեղացւոց խնդրանաց վրայ՝ մի փաշտ զօրք կը խըրկէ անոր աւազակախումբը հալածելու և անդորրութիւն վերահաստատելու համար ի Շատախ: Զօրախումբը կը հաստատուի հայոց տուներու մէջը և փոխանակ անդորրութեան կը սկսի այնպիսի անասելի չարիքներ գործել՝ որպէս բռնաբարել կանանց և օրիորդաց պատիւները, խորտակել դուները և գիշերանց տուները մտնել, և այլն, և այլն, այնպէս որ բնակիչք՝ այլ ևս մոռանալով իրենց նոյն ժամանակի գայմագամ Ռէշիդ-բէգի և աւազակախմբի համեմատաբար փոքր չարիքները՝ անցեալ յունիս ամսոյ մէջը 70—80 մարդիկներով ծեր և պատաւ, կին և տղայ—այստեղ կը գան զօրագնդի գործած անտանելի չարեաց համար անձամբ բողոքելու նահանգային կառավարութեան մօտ, որ կը խոստանայ զօրանոց մը շինելով ի Շատախ դուրս հանել զօրագունդը նոցա տուներէն, յորս ցայն օր զետեղուած էին: Անցեալ յուլիս ամսոյ մէջը մեր կուսակալ Հասան-փաշան շրջագայութեան կելնէ գաւառները և մի ամիսէն աւելի կը մնայ ի Շատախ: Կրավցի Մէհմէդ՝ աւազակապետ՝ զոր Շատախի զօրագունդը երկու տարիէ ի վեր կը հալածէր, կառաջարկէ յայնժամ Հասան-փաշային թողուլ իւր աւազակախումբը և վար իջնալով լեռներէն հանդարտութեամբ բնակիլ իւր տան մէջը, պայմանաւ որ մոռցուին իւր ցայն օր գործած չարիքները: Հասան-փաշան ոչ միայն կընդունի նորա առաջարկութիւն և պայմանը, այլ յաղթութիւն ժողովրդեան՝ որ Մէհմէդի պատժիլը միայն կը սպասէր, զայն քանիցս մինչև իսկ իրեն սեղանակից կընէ հակառակ «Մասիսի» թղթակցի բողոքին՝ որ կը հարցունէ «արդեօք ներուեցան նմա իւր այնքան ոճիրները՝ զորս նա գործեց Շատախի դժբաղդ գաւառին մէջը չը թողլով տուն մը անաւերի, պատիւ մը անբռնաբարելի»: Պէտք էր սպասել որ ուրիշ չարագործներ ալ՝ Մէհմէդի նման նշանաւոր աւազակապետի մը եղած այս տարօրինակ պատուասիրութենէն քաջալերուելով ձեռնարկէին աւելի ծանր ոճիրներու, սպասելիք մը՝ որ չուշացաւ: Եւ արդարև իւր երկու ամիս առաջը նոյն իսկ յիշեալ Մէհմէդի ծառայներէն մինը՝ Շատախի Թաղ անուն գիւղաքաղաքին մէջը, ուր կը կենայ գաւառի կառավարութիւնն, զարկաւ սպաննեց մի հայ, որպէս մերանցւոց աշխրեթի գլխաւորն ալ ուրիշ երեք հայեր Սոկ անուն գիւղի մը մէջը, զոր 150-ի մօտ մարդիկներով պաշարեց Սօքանց անուն գիւղի մը հետ և ամբողջապէս կողոպտեց չը թողլով մի յատին չիւղ անգամ...:

Յաջորդ նամակսս պիտի գրեմ ձեզ տեղեկութիւններ ազգային գործերու վրայ, տեղեկութիւններ «մարժապետական» ժողովին վրայ: Կրնաք վստահ լինել որ՝ այս անգամ յաջորդ նամակս երկու ամիս չը պիտի ուշանայ:

Շաւարշ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Կ. Պօլսից, յունվարի 9-ին ստացված հեռագիրը հաղորդում է: «Ի նկատի առնելով փարիզի լրագիրների յայտնած կարծիքները, Թիւրքիայի «Վակիթ» լրագիրը ասում է, որ ժամանակ է Թիւրքիային պաշտպանել իր իրաւունքները, որովհետև Եգիպտոսը չէ կարելի համեմատել Տունիսի հետ և Ֆրանսիան, ի հարկէ, կօգնէ Թիւրքիային: «Թէրջիմանի Հաքիքաթ» հաւատ է ընծայում Անգլիայի բազմիցս արած խոստումներին. իսկ եթէ որ Անգլիան չի կատարի իր խոստմունքը, այն ժամանակ, Թիւրքաց լրագրի կարծիքով, ոչ մի պետութիւն հաւանութիւն չի տայ այդպիսի անարդարութեանը: «Ջէրիդէի Հավադիս» լրագիրը ասում է, որ Բ. Դուռը վճռեց պաշտպանել իր իրաւունքները ոչ միայն Եգիպտոսում և Տունիսում, այլ և Բօլգարիայում և Բօսնիայում:

—Վիէննայի կառավարչական շրջանները շատ են զբաղված փարիզի աւստրո-ունգարական դեսպանի տեղով, որ բացված է կոմս Վիմպֆէնի անձնասպանութեան պատճառով: Վիէննայի և փարիզի լրագիրները Վիմպֆէնի ամենահաւանական յաջորդ համարում են կոմս Անդրաշիին:

—«Հանրապետական դաշնակցութեան» կուսակցութեան ընդհանուր ժողովում, յունվարի 10-ին, ուր ներկայ էին Ֆրանսիական օրէնսդրական ժողովի մօտ 60 պատգամաւորներ, անդամներից երկուսը առաջարկեցին կուսակցութեանը, որ այդ վերջինը յանձն առնի ազգային ստորագրութիւն բանալու ձեռներէցութիւնը Գամբէտայի արձանը կանգնեցնելու համար փարիզում: Այդ առաջարկութիւնը միաձայն ընդունվեցաւ:

—«Daily News» լրագրի թղթակիցը, կարծիք յայտնելով, որ օպօրտունիստների մեծամասնութիւնը ներկայումս պէտք է միանայ Կլէմանսօի հետ և նրա հետ միասին պէտք է աշխատի, մի քանի խօսք է աւելացնում Գամբէտայի այդ կարծիքական յաջորդի անձնաւորութեան մասին: «Սխալ կը լինէր—ասում է նա,—Կլէմանսօին անհաշտ յեղափոխական անուանել: Նա եղած է Անգլիա, Միացեալ-Նահանգները, ուսումնասիրում էր նրանց քաղաքական կեանքը, քաջ ծանօթ է այդ պետութիւնների կազմակերպութեան պատմութեան հետ, և Վաշինգտօնին համարում է սահմանադրական հանրապետութեան իդէալական նախագահ: Մասնաւոր կեանքում, նա շատ համեստ սովորութիւնների տէր մարդ է, ուրախ, ընկերասէր բնաւորութեամբ, շատ սրամիտ է, գիտող է և գիտութիւնների մեծ պաշար ունի:»

—Լօնդօնի «Րէյտերի գործակալութիւնը» Կօլոմբօից, Ցէյլօն կղզու վրա, մի հեռագիր է հաղորդում, յունվարի 10-ից, որ այնտեղ հասել են այդ օրը Արաբի-փաշան և վեց ուրիշ աքսորեալներ:

—«Daily News» լրագրի փարիզի թղթակիցը յունվարի 8-ից ուղարկած հեռագրի մէջ հաղորդում է, որ Ֆրէյսինէ հանրապետութեան նախագահի մօտ էր և երկար խօսակցում էր նրա հետ Գամբէտայի մահուան հաւանական հետևանքների մասին:

—Պատասխանելով գերմանական լրագիրներին «Siécle» լրագիրը ասում է, որ այդ լրագիրները սխալվում են, ենթադրելով, որ իբր թէ Ֆրանսիայի արդարացի պահանջները Գամբէտայի հետ միասին գերեզման մտան, թէպէտ դրանով դեռ ևս չէ հասկացվում, որ վրէժխնդրութեան գաղափարը Ֆրանսիական քաղաքագէտների բացառական նպատակն էր կազմում: Ազգասէրները կարող են մեռնել, բայց հայրենիքը չէ մեռնում, և այսօրվան Ֆրանսիան նոյնն է, ինչ որ էր և երէկ:

—Կ. Պօլսից հեռագրում են յունվարի 1-ին: Բ. Դուռը լիազօրութիւն տուեց հայոց պատրիարք Ներսէսին ներկայացնել իրան մի մեմօրանդում հայ ազգաբնակութեան կարիքների մասին, որովհետև Բ. Դուռը ցանկանում է վերջացնել այդ հարցով:

—Լրագիրներին Կ. Պօլսից հեռագրում են: Հայոց պատրիարքը պահանջում է, որ վերջին ժամանակներում կալանաւորված հայերին ազատութիւն տրվի, որովհետև նրանց մօտ զէնք չէ գտնվել:

—Վիէննայից հեռագրում են որ այդտեղի կառավարութիւնը ստացաւ Անգլիայից շրջաբերականը Եգիպտոսի վերաբերութեամբ: Լօնդօնում լինելու կօնֆէրէնցիան Դունայեան հարցի մասին, դեռ ևս յայտնի չէ երբ է լինելու: Դեռ վճռված չէ, որ Բումինիային և Սերբիային թոյլ կը տրվի մասնակցել կօնֆէրէնցիային:

—Լօնդօնից լրագիրներին հեռագրում են որ Արմէնիայի մէջ յայտնված շարժումը Էրզրումի վիլայէթից հետզհետէ տարածվել է Վանի, Բիթլիսի և Դիարբէքիրի վիլայէթներում:

—Բերլինից հեռագրում են դեկտեմբերի 31-ին, որ զինւորական մինիստրը հաղորդեց բիւդժետային յանձնաժողովին թնդանօթաձիգ զօրքի մեծացնելու մասին: Վինդհօրստի առաջարկութիւնը, շնորհակալութիւն յայտնել կայսրին հեղեղից վնասվածներին օգնութիւն հասցնելու համար, րէյխստագը միաձայն ընդունեց և որպէս նշան համաձայնութեան ամենքը տեղերից վերկացան, ի բաց չառնելով և սօցիալիստներին: Սօցիալիստ Լիբկնէխտի առաջարկութիւնը՝ բացառական օրէնքները ոչնչացնելու մասին, մեծ վիճաբանութիւն ծագեցրեց. մի և նոյն ժամանակ Վինդհօրստ յայտնեց, որ ինքն սկզբունքով բացառական օրէնքների թշնամի է, բայց նրանից անհրաժեշտ է համարում այն մարդկանց դէմ, որոնք համակրում են ռուսաց նիհիլիզմին: Լիբկնէխտի առաջարկութիւնը մերժվեցաւ:

—Փարիզի լրագիրները ստորագրութիւն բացաբին յօգուտ Էլզաս-Լօտարինգիայում հեղեղից վընասվածների, որոնք ազգասիրութիւնից զրկված նպաստ չընդունեցին գերմանական կառավարութիւնից:

—Կ. Պօլսից հեռագրում են յունվարի 1-ին, թէ Բ. Դուռը պահանջում է, որ Տրիպօլիսից յետ կանչվի իտալական հիւպատոսը, այնտեղ պատահած անկարգութիւնների պատճառ համարելով նրան:

—Կայիրէից հեռագրում են, որ մինիստրների խորհուրդը վճռեց առաջին ատեանի դատարաններում և բողոքոյ ատեանում մի-մի եւրոպացի անդամ ունենալ:

—Պորտ-Սաիդից հեռագրում են, որ ժանտախտը Դէջալում վերջացաւ: Էլվիջում, Սենայում, Բէյրութում և Զմիւռնիայում կարանտինը ոչնչացրած է: Արևելեան-Բումէլիայում մահմեդականների ապստամբութիւն է պատրաստվում:

—Կ. Պօլսից հեռագրում են, որ երիտասարդ-թիւրքական մասնաժողովը Ֆիլիպպօպօլ զէնք ուղարկեց, որը բումէլիական կառավարութիւնը կալանաւորեց: Լուր է տարածվում, որ բումէլիական սահմանին գաղտնի մօտենում են թիւրքաց զօրքերը. քրիստոնեաները պատրաստվում են անձնապաշտպանութեան համար:

—Փարիզից հեռագրում են, որ պատգամաւորների ժողովում Դիւկլէրկ յայտնեց, որ Ֆրանսիան կը պաշտպանի Եգիպտոսում ձեռք բերած իրաւունքները և յոյս ունի, որ իր հաստատամտութիւնը կը գնահատէ Եւրոպան, որի շահերը համերաշխ են Ֆրանսիայի շահերի հետ:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 11 յունվարի: Կուրսը ամրանում է: Լօնդօն $23^{11}/_{16}$ պէնս, Համբուրգ 201 մարկ, փարիզ 248 Ֆրանկ 37 սանտիմ, ոսկի 8 ր. 35 կ., մաքսային կուպօններ 8 ր. 33 կ.: Ֆօնդերը հանդարտ են:

ՕԴԷՍՍԱ, 11 յունվարի: Բէյդը մաքրվեցաւ սառուցից: Շոգենաւերը ճանապարհ ընկան:

ՓԱՐԻԶ, 11 յունվարի: Իշխան Նապօլէօնի գործը կը քննվի սենատի մէջ, իբրև բարձրագոյն դատարանի մէջ: Այսօր Լիւդովիկ XIV սովորական հոգեհանգստի առիթով սպասում են ցոյցերի, բայց միայն հետաքրքիր անձինք ներկայ էին: Օրլէանի իշխանները բացակայ էին:

ՏՈՒՐԻՆ, 11 յունվարի: Իշխան Ամեդէյի արած առաջարկութեանը, որ իշխան Նապօլէօն բնակվի Իտալիայի մէջ, եթէ Ֆրանսիայից աքսորվի, իշխանը պատասխանեց, որ նա նախադասում է Լօնդօն:

ՀՌՈՄ, 11 յունվարի: Երէկ Թագաւորի և Թագուհու ներկայութեամբ բացվեցաւ միջազգային նկարչական աշխարհահանդէս:

ԲԵՐԼԻՆ, 11 յունվարի: Յունվարի 12-ին ժամերգութենից յետոյ այստեղի մայր-եկեղեցու մէջ իշխան Կարլի մարմինը տարան նրա կալուածքը Նիկօլսկօե գիւղը, որ կառուցված է ռուսաց գիւղի ձևով: Պալատական հանդէսները Թագաժառանգի արծաթէ հարսանիքի առիթով յետաձգված են մինչև փետրվարի 29-ը:

ԿԻԵՎ, 11 յունվարի: Անչափահաս յանցաւորների հիմնարկութեան մէջ նշանաւոր զեղծումներ և վատնումներ են յայտնված:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 11 յունվարի: „Прав. Вѣстн.“ լրագիրը հաղորդում է, որ պրուսական իշխան Կարլի մահուան պատճառով պալատի մէջ սուգ է նշանակված 10 օրով: Սկօպլին քաղաքը առևտրական հարկերի վճարման կողմից յունվարի 1-ից 1883 թւի, տեղերի երրորդ կարգից դարձրած է հինգերորդ: Յունվարի 8-ին կայսրը և կայսրուհին այցելեցին Միխայլովսկի թատրոնը: Յունվարի 9-ին մաղթանքից յետոյ, Անիչկօվ պալատի մէջ Նորին Մեծութեան մօտ նախաճաշիկ կար 30 անձանց համար: Յունվարի 10-ին Թագաւորը այցելեց Պաժակի կօրպուս, որտեղ ներկայ գտնվեցաւ զինավարժութեանը, դասերին, մարմնամարզութեանը և ձի հեծնելուն: „Русскій Инвалидъ“ լրագիրը հաղորդում է, որ Մեծ Իշխան Նիկօլայ Նիկօլայեվիչի կատարած զօրահանդէսների համար Մօսկվայի, Օրէօլի, Զուգուևի, Վարշավայի, Խարկօվի, Եկատերինօսլաւի և Սկվերնեվիցի մօտ Թագաւորը սրտանց շնորհակալութիւն է յայտնում Նորին Բարձրութեանը և արքայական շնորհակալութիւն Մօսկվայի, Խարկօվի, Օդէսայի և Վարշայի զինուորական շրջանների կառավարիչներին և զօրախաղերին մասնակցող բոլոր զօրքերի կառավարիչներին և հրամանատարներին:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 11 յունվարի: „Голосъ“ լրագիրը հաղորդում է, որ Նիցցայից ստացված տեղեկութիւնների համեմատ, իշխան Գօրչակօվ ծանր կերպով հիւանդացաւ:

ՄՕՍԿՎԱ, 11 յունվարի: Հոգևոր լուսաւորութիւն սիրողների ընկերութեան մէջ միտք ծագեց կազմել միտրօպօլիտ Ֆիլարէտի լիակատար կենսագրութիւնը:

ՄԻՏԱՎԱ, 11 յունվարի: Այսօր գիշերը կատարելապէս այրվեց այն շինութիւնը, ուր զետեղված էին թատրոնը և կլուբը. մարդիկ չը վնասվեցան:

ՎԻԷՆՆԱ, 11 յունվարի: Զօրեքշաբթի պալատական ճաշ 'կը տրվի ի պատիւ ռուսաց արտաքին գործերի մինիստրի, որը կը մնայ այստեղ երեք օր. եկան այստեղ ռուսաց դեսպանները Բուխարէստում և Միւնխէնում, Գիրսի հետ տեսակցելու համար:

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Անհրաժեշտ իրեր անձրևի, ձիւնի ու ցրտի ժամանակ: ՄԱԿԻՆՏՕՇՆԵՐ (ՀԸ Թրջվող վերարկուներ), կրագներ, պօլօվիկ, խալիւաներ, ֆուֆայկա, բրդէ ԳՈՒԼԲԱՆԵՐ, ԴՐԱԳ և այլն: Անգլիական խանութի մէջ Արծրունու գալլերէյում: 3—10

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ. ԹԷՅԻ ԳՆԵՐԻ ՆՇԱՆԱՒՈՐ ՓՈՔՐԱՑՈՒՄՆ

(MAISON DE CONFIANCE) ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԵՐԷԱ № № 156, 157, 158, 159 և 160.

Համեմատեցէք թէյ

1 ր. 10 կ. թէյի հետ ամեն տեղ	1 ր. 30 կ.
1 „ 20 „	1 „ 60 „
1 „ 40 „	1 „ 90 „
1 „ 60 „	2 „ 20 „
1 „ 80 „	2 „ 50 „
ամենալաւը 2 ր.	3 „ ——

Մի և նոյն տեղը գործակալութիւն վաճառման շօկօլադի և կակաօ-ֆրայ էսսենցիայի, Պալմերի բիսկվիտների, Բալլի կոնֆեկտների, Շեֆելդի դանակների, Տուրների գրիչների, Դաուի հրացանների, Վեկլիի րեվօլվերների, Բարնոբիի թամբերի, Մեկլնի ամաններ, կօլմանի կրախմալ և մանանեխ, Շվարցի ալբօմներ և այլն և այլն: 50—100

Ցանկացողները ունենալ ՋԻԹԱՆԿԱՐ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ բնականից կամ ֆօտօգրաֆիական պատկերից հանված, թող բարեհաճեն դիմել ԻՍԱՐԼՕՎՍԿԱՅԱ փողոց տուն № 9 Նաբերեժնայի և Միխայլօվսկայա փողոցների մէջ: 2—3 (3)

ԽԵՐԵԴԻՆՕՎԻ ՔԱՐՎԱՆՍԱՐԱՅՈՒՄ

Ցածկված բաղաքլամի մօտ վարձով է տրվում մի ՊԱՀԵՍՏ, որ 1-ին գիլդիայի վաճառական վահանեանցինն էր, որտեղ կարելի է պահել 2,000 բեռը ծխախոտ և որ տարեկան 700 ր. եկամուտ է տալիս: Այժմ գինն էլ կարելի է պակասեցնել: Տեղեկանալ վերոյիշեալ քարավանսարայի մէջ ԿԱՊԱԼԱՌՈՒ ՍԵՐՈՎԲ ՏԷՐ-ՋԱՆԵԱՆԻՑ: 8—10

ԹԷՅ առաջին հունձի այս տարի չափազանց գեղեցիկ և հոտաւէտ: Այդ թէյից ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ մէջ ստացված է 50,000 ֆունտ և ծախվում է $25^{0}/_{0}$ էժան և աւելի լաւ քան թէ ուրիշ տեղ: Օրինակ. Լաւ ԿՕՆԳՕ թէյ 1 ր.—1 ր. 20 կօպ., պատուական ՍԱՆՖԱ թէյ 1 ր. 40 կ., հիանալի ՄՕՆԻԿ թէյ 1 ր. 60 կ. այս թէյ ամեն տեղ ծախվում է 2 ր.—2 ր. 50 կ., գեղեցիկ ԿԱՅՍԱՌԻ թէյ 1 ր. 80 կ. և ամենալաւ ֆու-չու-ֆու թէյ 2 ր. մաքուր թէյ առանց թզթի: Նոյն տեղը սովորաբար լինում են 500 երկաթէ ՄԱՀՃԱԿԱԼՆԵՐ 6 ր.—60 ր., երկաթէ ԳՐԻՉՆԵՐ ամբողջ Անդրկովկասի համար, շօկօլադ ֆրայ, Շեվիլդի ԴԱՆԱԿՆԵՐ, վերականգնող ՄԱԿՄԱՍՏԵՐ մազերի համար, հրացաններ ԴԱՈՒ, ՐԷՎՕԼՎԵՐՆԵՐ ՎԷբլի, ԹԱՄԲԵՐ Բարնեբիի, կօլմանի Նըշըշտայ, ԱԼԲՕՄՆԵՐ Շվարցի կես գնով: **ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹ, ԹԻՖԼԻՍԻ ՄԷՋ ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԼԵՐԷՅՈՒՄ** № 156, 157, 158, 159 և 100: 97—100

ԵՐԿԱԹԷ

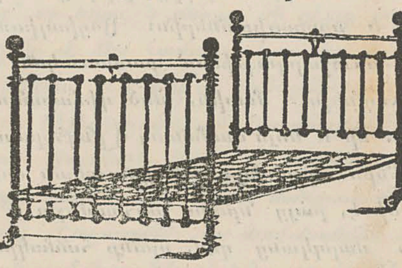

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՄԱՀՃԱԿԱԼՆԵՐ

Մի հոգու համար 8 րուբլուց, երկու հոգու համար 14 ր., մահիճներ ծովային խոտով լցված 6—9 ր. **ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ:** Նոյն տեղը մեծ քանակութեամբ ԱՄԱՆՆԵՐ, դանակներ պատառաքաղներով, երկաթէ ԳՐԻՉՆԵՐ, կողպէքներ, թիեր, տղամարդկերանց և կանանց ԹԱՄԲԵՐ, մատուցարաններ, ԿԼԷՕՆԿԱ, րէվօլվերներ, ՀՐԱՑԱՆՆԵՐ, ալբօմներ, կոնֆեկտներ, ԹԷՅ 1-ին հունձի և այլն $2^{0}/_{0}$ աւելի լաւ և էժան քան թէ ուրիշ տեղ: 11—100

ԳԱԼԵՐԷԱ **ԱՐԾՐՈՒՆԻ**, ԴՎՕՐՑՕՎԱՅԱ ՓՈՂՈՑ

ՊԱՀԵՍՏ **ԵՒՐՕՊԱԿԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ** № 144.

СКЛАДЪ ЕВРОПЕЙСКИХЪ ТОВАРОВЪ

№ 144, ГАЛЛЕРЕЯ АРЦРУНИ

Ծախվում են. մեծ քանակութեամբ և խիստ էժան, վիէննայի ԹՕՆԷԹ ֆաբրիկայի ՄԷԲԷԼԻ ամեն տեսակ, նոյնպէս ՈՍԿԵՋՕԾ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐ հայելիների համար և ՀԱՅԵԼԻՆԵՐ, լուսանկարների համար ԱԼԲՈՒՄԻ թուղթ, բէլգիայի ԱՊԱԿԻՆԵՐ պատուհանների համար, ամեն տեսակի, նոյնպէս ՄԱՐՄԱՐԻՕՆ քար, ԹՈՒՋԵՑ ԱՄԱՆՆԵՐ էմալով, ՆԻԹՐԱԹ ԴԱՐԺԱՆ, ՈՍԿԻ և ուրիշ շատ ապրանքներ:

Գինը մէկ րուբլի:

ՄԻ ՀԱՏՈՐ ԻՄ ՀԵՂԻՆԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻՑ
I Երկու Մարդասպան. դրամա 5 գործ.:
II Պատիւ և գործ.:
III Կալանաւորի անցեալից. պօէմա:
VI Բանաստեղծութիւններ:

Կը հրատարակվի.—Հրատարակվելուն նպաստող տ. տ. և պ. պ. թող բարեհաճեն դիմել բաժանորդ ստորագրվելու պ. Եփրեմ Ծատուրեանի լամպային դէպօյում, կենտրոնական գրավաճառանոցում, պ. Ս. Պալիսօվի խանութում և այլն. ուրիշ քաղաքներում թերթերը զանվում են զանազան պարոնների մօտ: Մկրտիչ Կօլմանեանց 3—5

ՐԱՖՖԻ

ԽԱՄՍԱՅԻ ՄԵԼԻՔՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԳԻՆՆ Է 1 Ր. 50 Կ.

Գիրքը բաղկացած է 467 երեսներից

Թիֆլիսում վաճառվում է

„Մշակի“ խմբագրատանը.—„Կենտրոնական գրավաճառանոցում“ Միրիմանովի տանը № № 3 և 4. պ. Զաքարեայ Գրիգորեանցի „Կովկասեան գրավաճառանոցում“.—պ. Էնֆիաճեանցի ծխախոտի խանութում.—պ. Շահինեանցի ծխախոտի խանութում:

Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել կամ յիշեալ տեղերը, կամ ուղղակի հեղինակին հետևեալ հասցեով:

ТИФЛИСЪ. Редакція „Мшакъ“.
РАФФИ.

Въ Редакціи газеты
«МШАКЪ»
Продается
БРОШЮРА
„ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ.“
Д. Григорія АРЦРУНИ.
Брошюра напечатана въ Москвѣ.
Цѣна 25 коп.

ԱՉՔԻ ԱՌԱՋ ՈՒՆԵՑԷՔ որ տօներից յետոյ ԴԵՐԻԱՆԵՐԻ և ՎԵՐԱՐԿՈՒՆԵՐԻ պատուէրները ընդունում ենք առաջուանից $30^{0}/_{0}$ արժան: Գանօվսկի փողոցում տ. № 10 ԿԱՆԱՆՑ ԴԵՐՁԱԿ **ԳՐԻԳՈՐ ԱՆԻԵԱՆՑ**

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐ (ՅՈՒՆՎԱՐԻ 11)

Ս· ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՈՐՍԱ

„ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ“ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

Մուրհակների կուրսը 3 ամսով Լօնդօնի վրա	$23\frac{3}{4}$ պէնս
» » 3 » Ամստերդամի վրա	»
» » 3 » Համբուրգի վրա	$201\frac{1}{2}$ մարկ
» » 3 » Փարիզի վրա	$248\frac{1}{4}$ ֆրանկ
Ոսկի	8 ր. 37 կ.
Արծաթ	1 ր. 37 կ.
Մաքսային կուպօններ	8 ր. 33 կ.
Բօրսային դիսկօնտներ	$7\frac{1}{4}^{0}/_{0}$
Պետական բանկի $5^{0}/_{0}$ տոմսակ 1-ին շրջանի	95 ր.
» » » » 2 »	91 ր.
» » » » 3 »	$90\frac{3}{4}$ ր.
» » » » 4 »	$90\frac{1}{4}$ ր.
» » » » 5 »	90 ր. 37 կ.
Արևելեան 1 փոխառութեան տոմսակը	89 ր. 12 կ.
» 2 » »	89 ր.
» » » »	89 ր.
Ներքին $5^{0}/_{0}$ 1 փոխառութեան տոմսակը	$213\frac{1}{2}$ ր.
» » 2 » »	$212\frac{1}{2}$ ր.
$5\frac{1}{2}^{0}/_{0}$ րենտա	»
Ակցիաներ փոխատու բանկի	433 ր.
» Միջազգային բանկի	356 ր.
» Վօլժսկօ-Կամսկի բանկի	416 ր. 50 կ.
» Սիբիրի առևտրական բանկի	315 ր.
» Ռուսաց արտաքին առևտրի բանկի	257 ր.
» Ռուսաց կալուածական կրեդիտի կենտրօն. բանկի	»
» Ռուսաց երկաթուղիների գլխաւոր ընկ.	$256\frac{1}{4}$ ր.
» Րիբինսկօ-Վօլօգօվսկի երկաթուղու	58 ր.
» Ս. Պետերբ. կրակի դէմ ապահովութեան ընկ.	»
$5^{0}/_{0}$ գիւղական թերթեր փոխադ. կալուած. կրեդ. ընկ.	129 ր. 87 կ.
$6^{0}/_{0}$ » Խարկօվի կալուած. բանկի $43\frac{1}{2}$ տարի	$72\frac{1}{4}$ ր.
» » Վիլնօի » » » »	91 ր. 25 կ.
» » Պօլտավայի » » » »	87 ր. 37 կ.
» » Մօսկվայի » » » »	95 ր.
» » Բես.—Տավ. » » » »	92 ր.
$5\frac{1}{2}^{0}/_{0}$ » Խերսօնի » » »	$90\frac{1}{4}$ ր.
Բօրսայի տրամադրութիւնը	Հանդարտ
Ցորեն ռուսաց 10 պուդ	13 ր. 35 կ.
Ցորեն սաւկսօնկա » »	13 ր. 85 կ.
Ցորեն	Շատ ամուր
Հաճար 9 պուդ	8 ր. 60 կ.
Հաճար	Հանդարտ
Վարսակ 6 պուդ	5 ր.
Վարսակ	Հանդարտ
Գարի 8 պուդ	$8\frac{3}{4}$ ր.
Վուշի սերմ 9 պուդ	37 ր. 55 կ.
Հաճարի ալիր 9 պուդ	9 ր. 10 կ.
Ալիւրը	Հանդարտ
Կանեփ Րժեվի	39 ր.
» սովորական	»
» ընտիր	33 ր.
Թել Սիբիրի	41 ր.
» Կամայի	40 ր.
Վուշ	»
Կանեփ	»
Կրուպչատկա Սարատօվի 5 պուդ	$12\frac{3}{4}$ ր.
» Նիժեգօրօդեան 5 պուդ	$12\frac{1}{2}$ ր.
Լիլիփարի ձէթ քաղցր	7 ր. 90 կ.
Կէրօսին ամերիկական	2 ր. 40 կ.
» ռուսաց	1 ր. 30 կ.
Ձէթ	10 ր. 10 կ.
Ճրագու դեղին մոմի համար 2 անգամ հալուած 1 տեսակ	75 ր.
» սապօնի	72 ր.
Խէժ ֆինլանդական	»
Կովի իւղ Սիբիրի	9 ր. 90 կ.
Պղինձ կոտրներով պուդը	»
» թերթերով »	$12\frac{3}{4}$ ր.
Երկաթ թերթերով պուդը	»
Կովի կաշի չոր, պուդը	»
» » հում »	»
Սպիրտ $40^{0}/_{0}$ վեդրօն	» 75 կ.
Շաքար րաֆինադ 1 տեսակ պուդը	8 ր. 80 կ.
» » 2 » »	»
Շաքարաւազ	8 ր. 5 կ.
Պոտաշ բերկովեց	28 ր.

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 12 Января 1883 года.

Типогр. Главн. Упр. Главноначальн. гражд. час., Лор.-Меликовск. ул. каз. д.